

CZENKE DÓRA ANETT

Lilla története. Egy gyógyíthatatlan beteg gyermek élet- és halálképe

Összefoglalás ♦ A gyermekek számunkra egyet jelentenek az élettel, az élet kezdetével, a reménnyel, a lehetőségekkel. Hogy lehet egy élete legelején álló kis teremtség gyógyíthatatlan beteg? A rideg valóság komor kérdése ez, melyre tudjuk a könyörtelen választ: a betegség, a halál nem válogat semmilyen szabály szerint sem. Egy leukémiás kislány és hozzátartozói történetén keresztül szeretném bemutatni, hogyan éli meg a beteg gyermek és környezete a betegséget, annak kezdetétől egészen az elkerülhetetlenig. Egy kezdetben teljesen egészségesnek tűnő kislány és családja életének gyökeres megváltozásához elég volt egyetlen szó: leukémia. A hirtelen jött kegyetlen diagnózis azonnali cselekvést követelt. A kislány állapota a megkezdett terápia hatására eleinte stabil lett, majd lassú, de visszafordíthatatlan romlást mutatott. Lilla történetén át alkalmunk nyílik megismerni egy hatéves gyerek betegségtudatát, halálképét, példamutató helytállását az életéért folytatott harcban.

„Sohasem veszíthetjük el, amiben egyszer örömmünket leltük. Mindazok, akiket mélyen szeretünk, részünkké válnak.”

(Helen Keller)

Az egy éve megtörtént eset főszereplője a mindössze hatéves Lilla és szülei, valamint nagyszülei, akik fájdalmuk ellenére megosztották velem egyetlen kis unokájuk szomorú történetét.

Lilla életvidám, korához illően barátkozó, mosolygós, szófogadó kislány volt. A súlyosabb megfázások, a kisebb balesetek messze elkerülték, csak akkor találkozott a „doktor bácsival”, amikor az óvodában ez kötelező volt. Ezért is furcsállták a szülők egyre inkább kislányuk fokozatos változását. Egyre bágyadtabb, fáradékonyabb és gyengébb lett a korábban cserfességéről messze híres lányuk. A kedvetlen, nyűgös és könnyen sírva fakadó Lilla viselkedése egyre jobban aggasztotta szüleit, akiknek az utolsó csepp a pohárban az a délután volt, amikor kislányukat piros arccal és forró homlokkal vitték haza az óvodából. Az

aggódó anyuka másnap reggel orvoshoz sietett vele, aki a tünetek alapján – annak ellenére, hogy akkoriban többen is fordultak hozzá influenzás tünetekkel –, jobbnak látta, ha megnyugtatóan, a gyógyszerek felírása mellett egy vérkép is készül. Az eredmények megérkezése változtatta meg az egész család életét, amely szerint Lilla szokatlan viselkedését és tüneteit leukémia okozza, és mivel a betegség e fázisában már csak kis eséllyel gyógyítható, a kislány állapota rendkívül súlyos. A sokkoló diagnózis hallatán a szülőknél a félelem, a büntudat, a harag érzései kavartak. Mi lesz most a lányukkal? Hogyan fogják kibírni a rájuk váró időszakot? Mit rontottak el? Mit tehettek volna másként, hogy ne történjen ez meg velük? Miért nem vették észre hamarabb a jeleket? Miért pont az ő lányukkal történik mindez? Hogyan lehet ennyire súlyos beteg a számukra egyszerű megfázásnak látszó tüneteket mutató gyerek? Ezek azok a kérdések, amelyek ilyen helyzetben törvényszerűen megfogalmazódnak. Az orvosok a kórházi terápia azonnali megkezdését javasolták, így nem volt sok idejük felkészíteni sem magukat, sem pedig a kislányukat arra, ami előtt álltak. Elhatározták, hogy ahogyan eddig is szinte mindent megbeszéltek a kislányukkal az ő saját szintjén, ezt a főként őt érintő komoly dolgot sem hallgatják el előle, nem hazudnak neki, és az ő nyelvére lefordítva elmagyarázzák, mi történik vele.

Amikor szülei a leletekkel hazaérkeztek, Lilla a rá vigyázó nagymamával már otthon várta őket. A nagymama így emlékszik vissza arra a pillanatra: „amikor a lányoméék beléptek az ajtón, így utólag már ki merem mondani, minden az arcukra volt írva. Akkor azonban még nem tudtam miért látom rajtuk azt a mérhetetlen szomorúságot és kétségbeesést. Lillácska a szobájában volt, mikor leültünk a nappaliban, és elmondták mi a helyzet. Lehet, hogy furcsán hangzik, de az egyetlen dolog, amire a beszélgetésünk végén emlékeztem, az volt, hogy holnaptól az én Lillácskámra már nem vigyázhatok, hanem kórházba kerül, hosszú-hosszú időre.” Az ezt követő eseménysor percről percre a nagymama emlékezetébe vésődött. Lilla anyukája vállalta a feladatot, hogy az érdeklődő, és rossz közérzete ellenére picit ismét mosolygósabb kislánnyal beszéljen. Lilla első kérdése az volt, hogy megmondta-e a „doktor bácsi”, hogy mi az ő baja. Anyukája pedig minden erejét összeszedve halkán, komolyan, mégis a kislány nyelvén szólt hozzá. Megkérdezte, emlékszik-e még arra, amikor egyszer télen, szánkózáskor túl sokáig maradt kinn a hidegben, és másnap torokfájással ébredt, a „doktor bácsi” pedig rosszízű szirupot adott neki, amit napokig szednie kellett, hogy megnyerje a csatát a „bacik” ellen. A kislány pironkodva, mosolyogva bólogatott. Anyukája elmondta neki, hogy most is valami hasonló helyzet állt elő, ismét meg kell nyernie egy csatát, csak most más, nagyobb harcra van szó, ami tovább fog tartani, ezúttal is lesznek rosszízű gyógyszerek, „szúnyogcsípések” (injekciók), de ha ügyes lesz és nem adja fel, akkor

a végén győztes lesz. Viszont ezt a csatát nem itthon vívja majd, hanem egy másik helyen, a kórházban, ahol nem egyedül áll majd a „bacik” ellen, hanem sok-sok hozzáértő segítője is mellette áll majd. Az érett gondolkodású kislány első kérdése volt a hallottak után: „ezek a bacik is azért jöttek elő, és betegítettek meg, mert nem fogadtam szót neked?” Emiatt az ártatlan, mégis rossz hasonlat miatt hirtelen büntudat ébredt Lillában, és értette meg az egész család, hogy kora ellenére milyen komolyan kell venni minden szót, amit a lányukkal váltanak. Ők nem használták a „betegség” szót, a kislány mégis érezte, erről van szó. Elmagyarázták neki, hogy ez a „baci” most más, mint a múltkori, és nem szabad egyetlen pillanatig sem magát hibáztatnia, neki most az a feladata, hogy ügyes nagylányként viselkedjen.

Lillát már másnap kórházba szállították. Anyukája az ágya mellett töltötte minden lehetséges idejét, azonban volt, mikor egyedül kellett hagynia lányát. A kezelés hatására állapota stabil lett, noha ágyhoz volt kötve, meséket hallgathatott, rajzolhatott és tévét is nézhetett a szobájában. Számptalan mesekönyvet vitt magával anyukája, hogy mindennap olvashasson neki, de volt egy mese, amit az újak mellett mindennap újra és újra kért. Ez egy kiskacsáról szólt, aki kíváncsiságból egy napon túl messze merészkedett a testvérei csapatától, az anyja mellől, és nem talált haza, sokáig barangolt egyedül, meg kellett védenie magát, ismeretlenekkel találkozott, majd hazatalált. Ezt nagyon szerette, és még sokadik alkalommal is ugyanúgy izgult a végén, hogy a kiskacsa újra együtt lehessen a szeretteivel, mint akkor, amikor először hallotta.

A másik mese, amit minden őt körülvevő felnőtt nagy meglepetésére lány létére nagyon kedvelt, egy királyi család legkisebb fiáról, egy lovagról szólt, aki ezer csata sikeres megvívása után mentette meg szüleit, a család kastélyát és apja birodalmát.

Társaihoz hasonlóan sok rajzot készített, amelyeken mindig a családját ábrázolta. Számomra ezekből az derül ki, hogy a kórházban töltött első időszak legnagyobb megterhelései nem is a betegségtudat vagy a szúrások, a gyógyszerek voltak, hanem az, hogy a szerettei, a megszokott környezete, az óvodatársak hiányoztak neki, és nem is a betegség ellen harcolt, hanem azért, hogy újra otthon, velük lehessen. Még ha anyukája sok időt töltött is vele, a régi közös programok hiányoztak, mint például a bevásárlás, a játszótér, a közös kirándulások, a nagymama főzje, a nagypapa kalandos történetei.

Hiába tűrte felnőtteket megszégyenítő módon a megpróbáltatásokat, állapota nem javult, sokkal gyengébb, étvágytalanabb volt, az addig hosszú, szőke haját fokozatosan elvesztette, emiatt a kedve is egyre rosszabb lett. Egy ilyen rosszkedvű pillanatában beszélgettek az anyukájával, és azt mondta, hogy nem érti, mit csinál rosszul, biztosan van valami, amin

változtatnia kell, mert nem érzi azt, hogy a „varázsszerek”, amiket a „segítőitől” kap, hatásosak lennének.

Néhány hét alatt olyan sokat romlott az állapota, hogy orvosai komolyan elbeszélgettek a szülőkkel, és elmondták, lányuk szervezete a kezelésre nem reagált kellőképpen, és lépésről lépésre egyre közelebb járnak az elkerülhetetlen felé. Továbbra is jobbnak látják, ha a beteg a kórházban marad és a kezeléseket ott kapja meg, azonban a betegséget visszafordítani már nem, csak lassítani, fájdalmait, rosszulleteit enyhíteni tudják csupán.

Ez volt az a pont a nagymama elmondása szerint, amikor a szülők viselkedése végképp megváltozott. Tudjuk, hogy minden eset egyedi, nincs két egyforma betegség, gyermeki hozzáállás, ahogyan minden szülőből más reakciót vált ki a tudat, hogy hamarosan elveszíti legnagyobb kincsét. Lilla szülei úgy érezték, hogy mióta lányuk beteg, számtalanszor, önző módon nem láttak túl saját szomorúságukon, elvakította őket az, mennyire rossz nekik, amiért elveszítik őt. Ekkor ébredtek rá igazán, hogy akkor tudják a legmértőbben végigkísérni kislányukat a nehéz úton, ha végig arra törekszenek, hogy tetteikkel, szavaikkal, mosolyukkal, segítő kezükkel a leginkább megkönnyítsék lányuk hátralévő életét, soha ne mutassák, mennyire fájnak nekik a történetek. Bármilyen furcsa, ez az érzés, a készítés arra, hogy erősek legyenek, leginkább akkor öntötte el őket, ha kislányuk közelében voltak.. Pedig általánosan jellemző, hogy ilyen esetben a szülő, amíg otthon készül gyermekéhez, végiggondolja, milyen stratégia szerint lesz erős, hogyan áll majd szembe vele, és bátorítja őt minden létező módon, amikor azonban valóban ott áll összetört, lefogyott, szomorú szemű, szinte már felismerhetetlenségig megváltozott gyermeke előtt, újból összeroppan a látottak súlya alatt, és képtelen tartani a magának tett ígéretét, amely szerint erős lesz, és nem mutatja érzéseit.

Lilla töretlen lelkesedéssel fogadta szüleit, és mintha csak megérezte volna, ő vigasztalta őket, ha a nagy igyekezetük ellenére mégis kicsordult egy-egy könnycsepp. A nagybeteg kislány úgy tűnt, egyre elszántabban küzd az életéért. Mikor egy nap nagymamája meglátogatta, és megkérdezte, hogy érzi magát, így válaszolt: „most hogy itt vagy, sokkal jobban érzem magam. Mintha a »bacik« megijedtek volna tőled, most olyan, mintha egy kicsit nagyobb csendben lennének. Amikor eltűnt a hajam, tudtam, hogy nem lehetek már hercegnő, de így sisakot (sapkát) hordó harcos lettem, és ahhoz hogy legyőzzem a »bacikat« ez még jobban is illik, úgyhogy ez már nem is olyan nagy baj.” A nagymama nem hitt a fülének, egyrészt boldog volt, amiért a kislány így éli meg a történeteket, másrészt pedig mérhetetlen fájdalmat érzett, amiért ilyen szörnyűségeken kell keresztülmennie, és ő már tudta, Lilla még sisakban sem nyerheti meg a csatát.

A következő pár hétben Lilla állapota tovább romlott, nem szívesen beszélt, a televízió sem érdekelte már. Az egyetlen szórakozásává a rajzolgatás vált, ezt is csak az ágyában tehette. Teljesen megváltozott, magába forduló, szomorú kis beteggé vált. Néhány nap alatt máshogyan kezdett gondolkodni betegségéről, nem tűnt „harcos” kedvűnek, először ismerte el, és utalt rá, hogy ő más, mint a többiek. „Az óvó néni soha nem engedte nekünk, hogy ne az asztalnál, széken ülve rajzoljunk. Néhányszor a földön hasalva rajzoltam, és szólt nekem, üljek szépen fel az asztalhoz. Most szerintem nem szólna nekem, pedig az ágyamban rajzolok, szerintem nekem már nem szólna.” Ettől kezdve szinte minden mondatába beleszótta valamilyen formában a „nekem már nem” szavakat. Mikor édesanyja és nagymamája megkérdezték tőle, miért ilyen szomorú mostanában, elcsukló, büntudattal telt hangon meglepő, nem várt választ adott. „Hogyne lennék szomorú. Sokkal erősebbek nálam a bacik. Anya, szerintem lehet, hogy nem fogok meggyógyulni. Panni sem gyógyult meg, mikor már ennyire szomorú volt.” A szülőkből eddig felépített pozitív gondolkodás-terv, és az érzelmek leplezése ebben a pillanatban tört darabjaira. A tényekkel, azzal, hogy a leletek mit tartalmaznak, tisztában voltak, azonban most ismerték fel, hogy ami az érthetetlen orvosi kifejezések mögött bújkik meg, most a szemük előtt válik valósággá, kislányuk szervezete lassan megadja magát a betegségnek, és nincs mit tenni. Ekkor tudatosult bennük, hogy a jelek szerint az, hogy megkímélik Lillát attól, hogy szomorkodni lássa őket, sikerült, hiszen a kislány ezzel a mondatával úgy érezte, ő közli a hírt a szüleivel, ő mondja el nekik azt, mi történik vele.

Az elkövetkező napokban Lilla nyugodt volt, néha ejtett néhány könnycseppet, hiszen egyre komolyabb fájdalmai voltak, azonban továbbra is felnőttekhez méltóan viselte a kórházi létet. Enni már nem akart, a nagymama számára ez volt a legnehezebb: elviselni, hogy a gyümölcssteát, a kedvenc süteményét, amiket régen mindig vele készítettett, már hiába viszi be a kórházba, a kislány kedvesen, de elutasítja, és kéri, „nagy, most már ne hozz nekem teát, én már csak a »kezemmel« (infúzió) tudok inni.”

Gyenge kis kezével folyton rajzolt. Voltak képek, amelyeken a nagyszülők és a szülők voltak szépen, egymás mellett kiszínezve, és egy kisebb alakot is rárajzolt, saját magát, azonban azt nem színezte ki, fekete-fehér, üres figura maradt. Amióta csak tudott, már évek óta mindig születésnapra, karácsonyra a szülőknek sajátos módon ajándékokat készített, eleinte még segítséggel, de mindig nagyon ügyesen. Óvodásként ezek az ajándékok mindig valamilyen festett, rajzolt képek, az óvó néni segítségével hajtogatott figurák voltak. Így most is úgy érezte, meg kell ajándékozni szeretteit. Mindenkinek valami olyat rajzolt, ami kettejükre volt jellemző. Nagymamával a múlt év karácsonykor együtt készítették süteményt,

ezt rajzolta le. Mivel városban laktak, a nagyszülőknél vidéken töltött idő még nagyobb élmény volt, így a nagypapával közösen tett erdei séták egyikét is megörökítette őzikekkel, gombákkal, fákkal. Édesapja egy olyan rajzot kapott, amely egy korábbi nyaralás képét ábrázolta: egy magas dombtetőn, egy kicsi és egy nagy, bátran mosolygó alak, akik letről integetnek a „félős harmadiknak”, az anyukának, aki nem merte felvinni őt a dombtetőre, de bátor apukája igen. Anyukájával közös ajándékrajzot is készített. Itt azt rajzolta meg, amikor az óvodai farsangi ünnepségre anyukája éppen a cica jelmezét tökéletesítgeti a beöltözött Lillán. Ezek a rajzok – mint utólag kiderült –, Lilla sajátos búcsúzásának részei voltak, felelevenítve a kedves pillanatokot, és egy-egy búcsúajándékként hátrahagyva a szeretett családtagoknak.

Egy napon édesanyja lépett be a szobába, ahogyan szokott, délelőtt érkezett a lányához. Lilla más volt, mint ahogy azt megszokták tőle, fájdalomra panaszkodott, könnyes volt a szeme, és csak nagyon halkán beszélt. Édesanyja rosszat sejtett, ezért felhívta a nagyszülőket és az édesapát is, hogy amint tudnak, jöjjenek a kórházba. Mire ők megérkeztek, az anya félelmei beigazolódtak, már egy csapat orvost és nővért találtak a kislány körül. Tudták, hogy ez komoly dolgot jelent. Az orvosok nem tudtak megnyugtató híreket adni, a kislány állapota már válságos volt. Lilla aznap délután adta fel végleg harcát a betegsége ellen, édesanyja és édesapja kezét fogva távozott.

A szülőket a hét hónapnyi megpróbáltatás és elkeseredett harc sem tudta kellőképpen felkészíteni arra pillanatra, arra az érzésre, amit egyetlen kislányuk halála után kellett megélniük. A mosolygós, betegsége ellenére is vidám kislányt nem csak hozzátartozói imádták, hanem a kórházban töltött idő alatt minden ott dolgozó szívébe belopta magát. Az apró kislány megmutatta szüleinek és az őt körülvevőknek, hogyan kell méltósággal, türelemmel, felnőtteket megszégyenítő módon viselni a nehézségeket.

A halálról és az ahhoz bármilyen módon kapcsolódó témákról beszélni nagyon nehéz feladat. Különösen igaz ez, amikor arra vagyunk kíváncsiak, hogy egy gyermeknek milyen gondolatok fordulnak meg a fejében a „halál” szót hallva. A gyerekekkel általánosan elfogadottnak tűnő módon ma egyszerűen nem beszélünk róla. Noha régen a gyermekek akarva, akaratlanul szembesültek a halállal (hiszen nagy családokban éltek, és a családtagok otthon haltak meg), a ma gyerekeit mindenki igyekszik megkímélni még a gondolattól is. Ezért van különösen nehéz dolguk még a szakembereknek is, mikor az óvodás, kisiskolás korosztály halálról alkotott gondolatainak feltérképezését tűzik ki célul. A szülők az egészséges gyermekeiket nem akarják kitenni annak a tehernek, hogy ilyen szomorú

dolgokról kelljen beszélgetniük velük, félve attól, hogy milyen nyomot hagyhat ez bennük a későbbiekben. Az érintett, beteg gyermekek szülei pedig azért védik őket a témától, mert egyrészt nem akarják az egyébként is szenvedő kis beteget plusz testi-lelki terhelésnek kitenni, másrészt pedig sokan úgy élik végig gyermekük életének utolsó időszakát, hogy egyáltalán nem említenek semmi változással, elmúlással kapcsolatos dolgot a gyerek előtt. Nem akarják, hogy bárki, akár egy szakember is felszínre hozzon olyan témákat, amelyeket ők épp elrejteni igyekeznek. Így a gyermekek halálképéről a legtöbb információt közvetve, néha véletlenül, utólag kapjuk. Számos esetben a gyermek halála után nyernek értelmet szavak, cselekedetek, bizonyos mondatok, gesztusok, rajzok, gondolatok, szülőikben támadt érzések, amelyek utólag értékelve teljesen egyértelmű megjelenési formái a gyermek lelkiállapotának, kimondatlan érzéseinek.

A történetben a kislánynak – rövid élete során – egyetlen hozzátartozója elvesztését sem kellett megélnie. Szülei konkrét céllal soha nem beszéltek vele a halálról, az egyetlen találkozása az elmúlással a család Panni nevű, szeretett papagájának elvesztése volt, és erre utalhatott akkor, amikor „bevallotta” szüleinek, ő már nem elég erős ahhoz, hogy meggyógyuljon...

Betegségének kezdetén még nem gondolt visszavonulásra, feladásra, a mesék hőseinek erejével igyekezett harcolni. Az egyetlen betegség, amit már tapasztalt, néhány apróbb megfázás volt, amikor a kórokozókat „baciként” emlegették a felnőttek, akiket a gyógyszerek gyorsan legyőznek, ha jól viselkedik. Noha a betegsége most teljesen más természetű volt, eddigi ismereteire alapozva, ezúttal is „baciknak” hívta betegségét okozóit, és ellenük harcolt. Harcos kedvének egyértelmű bizonyítéka a kislány volta ellenére kedvelt, inkább fiúknak szóló lovagos mese. Elszántsága mellett azonban megjelent az otthonától, szereteteitől való elszakadás félelme a kiskacsás mesében, ahogyan várta, hogy az eltévedt, családjától elszakított kiskacsa újra hazataláljon. Lilla egyszerre volt harcos lovag és félénk kiskacsa – távol otthonától.

A gyerekek kedvenc időtöltéseinek egyike a rajzolás, nincs ez másként a beteg gyerekekkel sem. A számtalan, kórházban készült kis alkotás közül csupán egy sejtette a szülők számára is egyértelmű módon, hogy a kislány tudja: ő már nem sokáig marad szeretett családjával. A kép, amelyen színes háttérben, színes, mosolygó, nagy figurák állnak, a sor szélén pedig egy aprócska fekete-fehér alak, egyértelmű jelzése annak, hogy érzi állapota súlyosságát. Ő már nem számít, nem szán időt, színes ceruzát arra, hogy ő is szép és színes legyen, mint a többiek. Arról, hogy mik voltak az elképzelései a halálról és a halál utáni létről,

pontosan sosem beszélt, viszont cselekedeteiből arra következtethetünk, hogy amitől a legjobban félt, és ami a legjobban bántotta, az a családjától való elválás gondolata volt.

Sokszor használta a „nekem már nem” szavakat: rá már az óvó néni sem szól, ő már más, már sosem lesz ugyanolyan gyerek, mint a társai, most sem olyan, hiszen ő fekszik, beteg, szomorú, gyenge, míg a többiek, még ha nem is rajzolhatnak bárhol, ezen kívül bármit megtehetnek, amit ő már sosem fog. Teát, süteményt sem kell „már” hozni neki, mert ő „már” a kezével iszik, ami érdekes példája annak, miként jelenik meg egy kisgyerek fejében mindaz, ami nekünk, felnőtteknek egészen mást jelent.

Egy ilyen betegség végigélése során komoly felnőttek jellemvonásait figyelhetjük meg egy óvodás gyermekben. Csak utólag gondolt bele igazán a család, mennyit segített rajtuk Lilla még betegen is. Mintha tudatos lett volna tőle, hogy segítse szüleit. Nem mutatta fájdalmát, nem sírt, szépen követte orvosai és a nővérek utasításait, szó nélkül tűrte a vizsgálatokat, a kezeléseket. Korábban, ha megütötte magát, megcsípte egy méhecske, azonnal óriási könnyeket hullatva sietett szüleihez vigasztalásért, azonban most, hogy igazán komoly baj volt, gyakran még ő adott erőt a szüleinek abból a kevésből, amije még volt.

Kérdéseket sem tett fel gyakran. Arra, hogy meg fog-e halni, soha nem kérdezett rá, a halál szót a szülei soha nem mondták ki előtte, még a felnőttek sem egymás között. Ha mégis érdeklődött, akkor a testi tünetekre kérdezett rá. Például arra, miért vesztette el a haját. Anyukája válasza az volt, hogy a gyógyszerek még nem elég ügyesek, és ha bejutnak a szervezetbe, hogy a bacikat legyőzzék, előfordul, hogy okoznak olyan hatásokat is, aminek a sok jó mellett annyira nem örülünk. De emlékezzen csak vissza, milyen volt, amikor sütni tanította őt a nagymama, és sokszor előfordult, hogy kiöntötte a tejet, a lekvárt a földre ejtette. Ő csak jót akart, ahogyan a gyógyszerek is, hogy a végeredmény minél jobb legyen. Így sikerült eljutnia a kislánynak odáig, hogy kevésbé tragikusnak élte meg hercegnős hajának elvesztését, és új értelmet kapott a sapka hordása is.

A legnagyobb igazságtalanság az, ha egy kisgyermeknek kell szenvednie, bármilyen betegsége, balesete legyen is. Lilla orvosai minden erejükkel a kislány megmentéséért dolgoztak, ahogyan teszik ezt a világ számtalan kórházában nap mint nap azok, akik hivatásként választották a súlyos, gyógyíthatatlan beteg gyermekek kezelését. Az ilyen betegségben szenvedő gyermekek mellett töltött munkanapjaik lelkiileg megrendítő veszteségekben és pótolhatatlan, boldog, megható pillanatokban bővelkednek, amelyeket csak azok élhetnek át, akik ezt a végtelenül megterhelő életutat választják.

„Biztos vagyok abban,
hogy sem távolság,
sem halál, avagy
távollét szét nem
választhatja azokat,
kiket egy lélek éltet,
egy szeretet fűz össze.”
(Szt. Bernát)

IRODALOM

- FODOR-SZLOVENCÁS K. (2000): A gyermekek halálképének fejlődése. *Kharón* 4 (4): 89-135.
- FÖLDESI E. – HAUSER P. – GARAMI M. (2002): „Míg a halál el nem választ.” Esetbemutató.
Kharón 6 (3): 23-31.
- HEGEDŰS KATALIN (szerk.) (2009): *A palliatív ellátás alapjai*. Szöveggyűjtemény. Budapest,
Szemmelweis Kiadó
- SIMKÓ CSABA (2009): Hogyan segíthetünk a gyermekünknek elfogadni az elfogadhatatlant?
Kharón 13 (4): 1-40.

Czenke Dóra Anett *orvostanhallgató*
Szemmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar
e-mail: czenkedora@citromail.hu